

Téglási András – Magyar Áron

A TULAJDON KÖT(ELEZ)?
· ÁTTEKINTÉS A TULAJDONHOZ VALÓ JOGRÓL
ÉS ANNAK KÖZÉRDEKHEZ VALÓ VISZONYÁRÓL
A MAGYAR ALKOTMÁNYOS RENDSZERBEN ·

Szeretettel ajánljuk ezt az írásunkat Takács Albert professzor úr 70. születésnapjára!

BEVEZETÉS

A tulajdonhoz való jogot kialakulását és funkcióját tekintve alapvetően az első generációs emberi jogok közé szokták sorolni, ugyanakkor a tulajdonhoz való jog közel áll a később kialakult gazdasági, szociális és kulturális, vagyis a második generációs jogokhoz is. Takács Albert professzor úr összefoglalóan szociális jogoknak nevezi a gazdasági, szociális és kulturális jogokat.¹ Ez az összefoglaló jelzős szerkezet kiválóan példázza a jelzett jogok közötti kapcsolatot, azonban Takács tanár úr definíciója magyarázattal is szolgál a kapcsolatra, ugyanis álláspontja szerint ezek közül a jogok közül sok bírói úton nem is kikényszeríthető. Így tehát a jogtudomány nem is sorolja az összes szociális jogot az emberi jogok kategóriájába. Takács Albert szerint, amennyiben egy szociális jog alapjog, úgy érvényesülnek az intézményes keretek, vagyis alapjogi védelem illeti meg, akár más alapjogok hátrányára is. Takács Albert elhatárolja a szociális alapjogokat és a szociális jogokat egymástól úgy, hogy a szociális alapjogok a szociális jogok halmozába tartoznak, azonban nem minden szociális jog egyben szociális alapjog is.²

A szociális alapjogokat tehát az alkotmányos szabályok védik, de ezen túlmenően a jogbiztonság jogállami alapelve, valamint a tulajdonhoz való alap-

¹ TAKÁCS 2003: 791.

² A szociális jogok szoros kapcsolatot mutatnak például az olyan harmadik generációs jogokkal, mint az élelemhez való jog. Lásd erről bővebben KOVÁCS 2011a; 2011b; T. KOVÁCS 2018.

jogok is megjelennek mint a szociális biztonság védelmezői.³ Már a weimari alkotmányban⁴ is megjelent a tulajdonhoz való jog és annak szociális kötöttsége,⁵ amely később a német Grundgesetzben is továbbél.⁶ A Grundgesetz 14. cikkében megjelenik közvetlenül is a tulajdon szociális kötöttsége.⁷ Ezt a szociális kötöttséget Drinóczi Tímea úgy foglalja össze, hogy „[a] tulajdon szociális kötelezettséget von maga után, mivel használatának korlátja az összes állampolgár szükséglete és a társadalomban szükséges közrend”.⁸

A Grundgesetz 14. cikk (2) bekezdésében megjelenő alaptétel, miszerint a „tulajdon kötelez”, az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében olvasható „[a] tulajdon társadalmi felelősséggel jár” rendelkezéssel állítható párhuzamba. Ezzel együtt fontos megvizsgálni, hogy a tulajdon és a tulajdonhoz való jog alkotmányjogi védelmének hazai gyakorlata miként alakult, és miként alakul jelenleg is.

A tulajdonhoz való jog kapcsán az Alkotmánybíróság kialakult gyakorlata vizsgálандó abból a szempontból is, hogy az alkotmányos tulajdonvédelem miként kapcsolódhat össze a szociális jogokkal, illetve a jogállami követelményekkel.

A TULAJDONHOZ VALÓ ALAPJOG A KEZDETEKBEN

A tulajdonhoz való alapjog kapcsán a 64/1993. (XI. 22.) AB *határozatban* az Alkotmánybíróság a rendszerváltozás után az 1994. évi XVII. törvénnyel módosított 1993. évi LXXVIII. törvénnyel kapcsolatban értelmezte az *alkotmánytani tulajdonfogalmat*. Az eset kapcsán fontos, hogy az alaptényállás szerint az akkor hatályos lakástörvényben vételi jogot alapítottak egyes korábban tanácsai tulajdonban lévő lakóhelységeken és egyéb ingatlanokon. Az Alkotmánybíróság a vételi jog alapításával kapcsolatosan kiemelte, hogy (akár szerződéssel, akár jogszabállyal alapítják meg) fogalmilag különbözik a kisajátítástól, mivel itt a tulajdonjog megterheléséről van szó. A vételi jog alapításával a tulajdonjogot olyan módon terhelik meg, hogy az a kötelezett jogosultságait erősen korlátozza. (Amennyiben a jogosult úgy dönt, él az elővásárlási jogával.) Így ez mint a tulajdonjog korlátozásának egyik jogintézménye jelenik meg, amelyet az Alkotmánybíróság – a lakástörvénnyel összefüggésben – kivont a rendes bírói felülvizsgálat alól. Vörös Imre a 64/1993.

³ RAB 2009: 290; BALOGH 2011: 310.

⁴ Amely alkotmányt Takács Albert az első szociális alkotmánynak nevez az európai kontinensen (TAKÁCS 2003: 798).

⁵ Lásd WIELING 2006: 265.

⁶ Igaz, a tulajdon (*Eigentum*) fogalmának német alkotmányjogi elemzését kritikai éllel is el lehet végezni, azonban a szociális, piacgazdasági érintettség és kötöttség nem vitatott (KRÖLLS 1990: 356).

⁷ Ennek a német jogirodalmi kifejtését és elemzését lásd bővebben TÉGLÁSI 2008.

⁸ DRINÓCZI 2005: 341.

(XI. 22.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában kifejtette, hogy a tulajdonhoz való jog nem individuális alapjog, hanem egyben szociálisan kötött is. Vörös Imre itt két tételt említ meg, amelyekre alapozza ezt a megállapítást, az egyik a köztulajdon megléte, hiszen a köztulajdon meglétének immanens, jellegadó vonása a szociális kötöttség, a másik pedig a magántulajdon terhére kívülről, a jogalkotó által konstituált különböző korlátozások meglétében jelenik meg.⁹

Ugyanebben a határozatában az Alkotmánybíróság a tulajdon alkotmányjogi fogalmával is foglalkozott. A *korábbi Alkotmány* 13. § (1) bekezdése a következőképpen szólt: „A Magyar Köztársaság biztosítja a tulajdonhoz való jogot.” Ennek a fordulatnak az értelmezése során jutott el az Alkotmánybíróság oda, hogy a *tulajdonhoz való jog alapvető jognak* minősül. Valamint, hogy a *polgári jogi tulajdonfogalom és az alkotmányjogi tulajdonfogalom* nem feltétlenül fedi egymást.

A szükséges és arányos korlátozásnak, illetve a tulajdonjog lényeges tartalmának ugyanis nincs polgári jogi megfelelője. A tulajdonjog részjogosítványai – amelyek még a polgári jog szerint sem mindig a tulajdonost, s egyes esetekben törvénynél fogva nem őt illetik – nem azonosíthatók a tulajdonhoz való jog alkotmányi védelmet élvező lényeges tartalmával.¹⁰

Itt a *korábbi Alkotmány* 13. § (2) bekezdését is vizsgálta az Alkotmánybíróság annak tükrében, hogy az alkotmányos tulajdonkorlátozás szélső esetének leírt *kisajátítás intézménye* a közhatalommal felruházott cselekvőnek igen súlyos beavatkozása az egyén alapvető jogként értelmezett tulajdonába. Továbbá lényeges az Alkotmánybíróság által *értékgaranciaként* definiált fogalom, amelyet a német alkotmánybírósági gyakorlatból vett át a testület. Pont az idézett határozatban vizsgált esetben, a lakástörvényben a közjogi eszközökkel korlátozott tulajdonjog viszonyában az „állaggarancia értékgaranciával való helyettesíthetőségét” vizsgálta az Alkotmánybíróság, idevonatkozóan említve a kisajátítás fent idézett jogintézményét. Kiemelendő továbbá az Alkotmánybíróság azon megállapítása, hogy az *alkotmányos tulajdonjog-korlátozás* nem feltétlenül esik egybe a *polgári jogi tulajdon elvesztésével*.

Az Alkotmány szerinti tulajdonvédelem köre tehát nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével; azaz sem a birtoklás, használat, rendelkezés részjogosítványaival, sem pedig negatív és abszolút jogként való meghatározásával. Az alapjogként védett tulajdon tartalmát a mindenkori (alkotmányos) közjogi és magánjogi korlátokkal együtt kell érteni. Az alkotmányos tulajdonvédelem

⁹ Vörös Imre alkotmánybíró a 64/1993. (XII. 22.) AB határozathoz fűzött párhuzamos véleménye, 2.1. pont.

¹⁰ 64/1993. (XII. 22.) AB határozat, indoklás IV. pont.

terjedelme mindig konkrét; függ a tulajdon alanyától, tárgyától és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is. A másik oldalról nézve: ugyanezen szempontoktól függően az adott fajta közhatalmi beavatkozás alkotmányos lehetősége a tulajdonjogba más és más.¹¹

Ebben az idézett részben különíti el az Alkotmánybíróság a polgári jogi és az alkotmányjogi tulajdonfogalmat; a klasszikus tulajdonjogi triász (ügymint a birtoklás, a használat és a rendelkezés joga) mellett, további elemekkel bővítve, azokkal együtt értelmezve jutott el az alkotmányjogi tulajdonfogalomhoz.

Az alapjogként értelmezett tulajdonhoz való jognak a magánjogi tulajdonjognál szélesebb értelmezési tartományt határozott meg az Alkotmánybíróság. Ez azt jelenti, hogy itt *a magánautonómiát, az egyéni cselevést az adott társadalmi környezetben kell értelmezni*. Vélhetően itt az Alkotmánybíróság a 90-es években bekövetkezett rendszerváltozás jelentőségét emelte ki. A korábbi államszocialista berendezkedésben másként volt értelmezhető a magántulajdon, mint a kialakuló kapitalista, piacorientált, új rendszerben.¹² Lényegében a szocialista rendszerben az állami tulajdon kiterjedtsége volt a jellemző. Míg ezzel szemben a szabad piacgazdaság meghatározó alapintézménye a szabad magántulajdon.¹³

A társadalmi változások során tehát az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az alapjogi tulajdonvédelem kiterjed „a tulajdon egykori ilyen szerepét átvevő vagyoni jogokra, illetve közjogi alapú jogosítványokra is (például társadalombiztosítási igényekre)”.¹⁴ Ennek kapcsán tett egy érdekes megállapítást az Alkotmánybíróság, amikor kifejti, hogy a tulajdon alkotmányos védelme speciális, mivel „alkotmányosan védett szerepét tekintve általában helyettesíthető”.¹⁵ A védelem tárgya a tulajdon tárgya (vagyis a tulajdon állaga), de ennek korlátozását, elvonását magában az Alkotmányban lehetővé teszi az alkotmányozó a kisajátítás intézményével. Ez közérdekből tehető csak meg, és itt csatol vissza az Alkotmánybíróság a társadalmi viszonyok, a közgondolkodás jelentőségére. A *közérdek* nehezen definiálható elvont fogalom. Kruschke és Jackson a közérdek (*public interest*) kifejezést használja a következő értelemben:

¹¹ 64/1993. (XII. 22.) AB határozat, indoklás IV. pont.

¹² Valamint az így kialakult rendszert a legújabb válságok korszakára is tovább érdemes gondolni, lásd a magyar Alaptörvény (illetve a korábbi Alkotmány) válság utáni időszakokban való megjelenését. Lásd bővebben HALÁSZ 2024: 135 skk.

¹³ Ennek elméleti eszmetörténeti megalapozását lásd TAKÁCS 2011; valamint Takács Albert vizsgálja a tulajdon és a vállalkozás jogának egymáshoz való viszonyát is, amely a piacgazdasági környezetben kap igazán nagy hangsúlyt (TAKÁCS 2008: 852).

¹⁴ 4/2016. (III. 1.) AB határozat, indoklás III. [25].

¹⁵ 94/2011. (XI. 17.) AB határozat, indoklás III.

A közérdek koncepciója azt állítja, hogy létezik egy átfogó közösségi vagy nemzeti jó, szemben a szűk vagy speciális érdekekkel. A közérdek azt fejezi ki, hogy a közösségi politikát alakító emberek többségének közös az érdeke: mindenki jólétét szolgálni, nem pedig kevesekét.¹⁶

Az Alkotmánybíróság – a fentiekén túl – még további elemzésnek vetette alá a tulajdonjog fogalmát. Ennek során kifejtette, hogy az alapjogi tulajdonfogalom vizsgálatánál korábban ismeretlen elemek felé kell fordulni. Ezek a *kisajátítás megengedhetősége*, valamint hogy mikor milyen formában, milyen kártalanítás mellett kell azt eltérnie az egyének.

Az Alkotmánybíróság elkülönítette a kisajátítás hagyományos fogalmát, valamint kiterjesztette a vizsgálatot arra az esetre is, amikor nem a klasszikus teljes tulajdon elvonásával jelentkezik a kisajátítás. Ez a nem klasszikus eset a tulajdon esetleges súlyos megterhelése. Ebben az esetben is a korábbi Alkotmány 13. § (2) bekezdéséhez hasonló védelem biztosítását tekinti megfelelőnek az Alkotmánybíróság. Tehát a közérdeket mint a korlátozás igazolhatóságát az Alkotmánybíróság megfelelőnek fogadja el. Ezen értelmezés szerint a rendszerváltozás kapcsán olyan közhangulat/közérdek jött létre, amely a korábbi rendszertől eltérően értelmezi a magántulajdon korlátozásának szükségességét. Igazolást nyert a fent idézett közérdekfogalom és a szintén fent idézett kapitalista rendszer sajátossága és igénye a magántulajdonra. Ez az Alkotmánybíróság által *értékgaranciának* nevezett elem.

A tulajdonhoz való jog korlátozása esetén tehát a *közérdek megléte és a tulajdonkorlátozás arányossága* vizsgálendő. Amennyiben a tulajdon korlátozása nem belátható ideig áll fenn, az arányosság elve sérülhet.

Az Alkotmánybíróság ezen túlmenően utalt arra is, hogy egy demokratikus társadalomban természetes az, hogy a közérdek az egyes szociális és gazdasági kérdésekben többféle értelmezési tartományt kaphat. Ennek feloldására az Alkotmánybíróság is kiemelte, hogy a fentiekben bemutatott közérdekűség vizsgálata a megoldás, vagyis hogy indokolt-e a közérdekre való hivatkozás, illetve hogy így nem sérül-e másik alapjog a szükségesnél súlyosabban.

Az Alkotmánybíróság tehát működésének első éveiben, az 1990-es években a tulajdonhoz való jog korlátozása kapcsán kidolgozta a közérdekűség tesztet, amely a klasszikus német mintára megalkotott szükségesség-arányosság teszt mellett/helyett közérdekűség-arányosság tesztként azonosítható.

¹⁶ GELLÉN-HOSSZÚ-SZABÓ 2016: III. rész, 1.4 alpont.

A TULAJDONHOZ VALÓ ALAPJOG
AKTUÁLIS FEJLŐDÉSI TENDENCIÁI

Az Alkotmánybíróság a tulajdonhoz való jog kapcsán az Alaptörvény és az új alkotmánybírósági törvény hatálybelépést követően is fenntartotta¹⁷ a korábbi gyakorlatát: lásd kifejezetten a 26/2013. (X. 4.) AB határozat indokolásának [161] pontját! Nagyon fontos itt kiemelni, hogy ebben a 2013-as döntésében megerősítette az Alkotmánybíróság a korábbi gyakorlatát a tekintetben is, hogy a tulajdonhoz való jog védelmének köre csak a már megszerzett tulajdonra terjed ki. Azzal együtt, hogy ebben a határozatban is felmerült az Alaptörvény B) cikkéből eredeztethető jogállamisági kritériumok vizsgálata, bár nem a tulajdonhoz való jog kapcsán. Továbbá a tulajdonhoz való jog és annak korlátozása kapcsán az Alkotmánybíróság a 3024/2015. (II. 9.) AB határozatban is követendőnek találta a korábban kialakult gyakorlatot (lásd indokolás [43]).

A fentiek alapján megállapítható, hogy a szociálisan kötött, alkotmányosan védett tulajdon, vagyis a tulajdonhoz való jog alkotmányos védelme kapcsán az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését követően is fenntartotta korábbi gyakorlatát. Ebben a helyzetben érkezett a rendkívüli és az addig ismert világrendet megváltoztató Covid-19-járvány, amelynek következtében a magyar jogrendszer és így az Alkotmánybíróság is addig nem látott különleges helyzettel (veszélyhelyzeti jogrend és jogalkotás, valamint jogalkalmazás) szembesült.

A 3434/2023. (X. 25.) AB határozat alapjául szolgáló ügyben az indítványozó (egy gyógyszergyártó vállalat)

a jogosultja egy Magyarországon hatályosított, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: SZTNH) által lajstromozott európai szabadalomnak, amely forgalomba hozatali engedélyt kapott. A határozat meghozatalakor a szabadalommal oltalmazott termék az egyetlen olyan szabadalommal védett remdesivir hatóanyagot tartalmazó gyógyszer volt, melyet az Európai Gyógyszerügynökség a koronavírus-betegségben szenvedő olyan felnőttek és serdülők kezelésére teljes mértékben javallott, akik kiegészítő oxigénkezelést igénylő tüdőgyulladásban szenvednek.

2020 nyarán az Európai Bizottság beszerzési szerződést kötött az indítványozóval, amely beszerzésben Magyarország is kedvezményezett volt. A beszerzési

¹⁷ Az Alkotmánybíróság gyakorlatától nem idegen a korábbi gyakorlatok továbbvitele, és ez az Alaptörvénnyel is összhangban van lásd: PATYI 2022: 11 skk.

eljárást követően 2020 novemberében az egyik hazai gyógyszergyártó vállalat közegészségügyi kényszerengedély iránti kérelmet nyújtott be a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához (a továbbiakban: SZTNH). A kérelemhez csatolták, hogy a kérdéses hatóanyag Magyarországon nem áll rendelkezésre, azonban figyelemmel a Covid-19 okozta egészségügyi válsághelyzetre, a felhasználás kényszerengedélyezése indokolt. A kényszerengedélyeztetés iránti kérelemről az SZTNH értesítette a későbbi indítványozót, vagyis a szellemi tulajdon jogosultját, azonban ebben az értesítésben részletek nem szerepeltek. Az SZTNH határozatával több szabadalom felhasználását engedélyezte a hazai gyógyszergyártó részére. Az engedélyező határozat ellen az indítványozó terjesztett elő jogorvoslati kérelmet, amely kérelemben a hatósági határozat megváltoztatását kérte a Fővárosi Törvényszéktől, amely azt a 3.Pk.20.224/2021/17. számú végzésével elutasította. Ezt a végzést később az Ítéltábla és a Kúria is helybenhagyta. Az ügyben felmerült alapjogi érintettség – az indítványozó álláspontja szerint – a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog, a fegyverek egyenlőségének elve.

A szabadalmas indítványozó elsődlegesen eljárási jogi oldalról terjesztette elő indítványát, s nem említi a tulajdonhoz való jog sérelmének kérdését, vagyis *a contrario* alapon lehetséges azt a feltevést igazolni, hogy a veszélyhelyzettel kapcsolatos korábbi AB gyakorlat [lásd kiemelten a 15/2021. (V. 13.) AB határozat és a 23/2021. (VII. 13.) AB határozat] alapján belátható, hogy veszélyhelyzetben¹⁸ igazolható az alapjog-korlátozás szélesebb köre is, s így például a tulajdonhoz való jog sérelme egy kényszerengedélyes helyzetben a törvényből eredő közérdek okán több is mint igazolt. Vagyis a jogkereső személy részére az egyedüli irány az eljárásjogi kifogás lehet. Bár itt kiemeljük, hogy az eljárásjogi alapjogok is korlátozhatók különleges jogrendben, ahogyan ez például a 15/2021. (V. 13.) AB határozat esetében is látható. Ezzel együtt az Alkotmánybíróság külön kiemeli, hogy egyes alapjogok korlátozásánál a jogalkalmazónak különös figyelemmel kell lennie az ügy valamennyi aspektusára, és mindezek figyelembevételével kell meghoznia döntését. Tehát álláspontunk szerint veszélyhelyzetben megalapozott, hogy a tulajdonhoz való jog szociálisan kötött jellege okán a jogosultak (például szabadalmasok vagy egyéb tulajdonosok) mélyebb beavatkozást, súlyosabb korlátozást szenvedjenek el, mint normál jogrend idején, azonban ez nem jelenti azt, hogy egy (jogalkalmazói) döntésnek nem kellene általánosan alapjogilag is megalapozottnak lennie. Itt külön szeretnénk felhívni a figyelmet Patyi András alkotmánybíró úrnak a 3434/2023. (X. 25.) AB határozathoz fűzött párhuzamos

¹⁸ Ahol a komplex polgári jogi szerződéses viszonyok is külön értelmezést kaphatnak, lásd BODZÁSI 2023: 22.

indokolására, amelyből a fenti kötelezettség világosan kitűnik az ügyféli alapjogok kapcsán is.

Párhuzamosan célszerű megemlíteni ehelyütt a 8/2021 (III. 2.) AB határozatot is, amelyben szintén szerepel az a korábbi gyakorlatban kikristályosodott kitétel, miszerint [a]z alapjogként védett tulajdonhoz való jog tartalmát a mindenkori közjogi és (alkotmányos) magánjogi korlátokkal együtt kell érteni”. A kényszerengedély ebben a helyzetben épp ilyen közjogi korlátként értékelhető.

Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is hangsúlyozza, hogy a tulajdonhoz való jog nem minősül korlátozhatatlan alapjognak: az Alaptörvényben foglalt megfelelő alapjogi garanciák tiszteletben tartása esetében az állami beavatkozás nem kizárt. Különös jelentőséggel bír e körben az a tény, hogy amint azt az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésének második mondata is deklarálja, „a tulajdon társadalmi felelősséggel jár”. {20/2014. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [155]}¹⁹

Azonban másik oldalról megközelítve kifejezetten érdekes lesz az Alkotmánybíróság álláspontja, hiszen így a veszélyhelyzeti jogrendben ki tudjuk egészíteni a fenti határozatot egy kifejezetten a kereskedelem és annak a gazdasági oldaláról vett jogesettel, amely ügy lezárult az AB előtt. Az III/02365/2023. AB ügyszámú ügy bírói kezdeményezésre indult egyedi normakontroll-eljárás – a 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet (a továbbiakban: árrendelet) 2. § (1) bekezdés b) pontjának és 2/A. § (1) bekezdés b) pontjának „a kereskedőnél készleten lévő” szövegrészét terjesztették az AB elé. Ez az ügy már nem a vírushelyzet okozta válsághelyzetben, hanem az ukrajnai háború kitörésével összhangban kihirdetett veszélyhelyzettel kapcsolatos. Előljáróban megjegyezzük, hogy az alapjogok veszélyhelyzetben való korlátozásának határait az AB pontosan meg is határozta [lásd a 15/2021. (V. 13.) AB határozatot és 23/2021. (VII. 13.) AB határozatot].

¹⁹ VERES 2009 rámutat arra, hogy a tulajdonjog csak az adott jogrend által meghatározott korlátok között gyakorolható, korlátozására – lévén nemzetközileg is elismert alapvető jog – irányadók az Alkotmány rendelkezései, miszerint tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége, illetve lényeges tartalmát törvény sem korlátozhatja. Mindezeket szem előtt tartva kerülhet sor a tulajdonjog korlátozására, a legkülönfélébb okokból. E jog határok közé szorítása nemcsak alkotmányossági és emberi jogi szempontból, de a tulajdonos és környezete, illetve a közösség érdekeinek kiegyenlítése szempontjából is kiemelt fontosságú. Különösen aktuális ez napjainkban, amikor végre eljutottunk a környezeti alapproblémaként leírható jelenség felismeréséhez. Ez az úgynevezett környezeti alapprobléma Veres szerint röviden abban áll, hogy az emberiség növekvő ütemben termel, fogyaszt, eközben mind több hulladék és szennyező anyag keletkezik, amelyek káros hatással vannak a környezetre, sőt magára az emberre is. A környezethez való jogról bővebben lásd még CSINIK – T. KOVÁCS 2013.

A III/02365/2023. AB számú ügy alaptényállása, hogy egy fogyasztóvédelmi bírsággal kapcsolatosan megindult eljárásban felmerült az árrendelet alkotmányossági kérdése, amelyet az eljáró bíró négy alaptörvénybeli normával is összeütközőnek ítélt. Egy kiskereskedelmi üzletlánc (a perben felperes) a későbbi indítványozó bíróság előtt kérte az alperes fogyasztóvédelmi hatóság határozatának megsemmisítését, másodlagosan megváltoztatását, harmadlagosan pedig a határozat megsemmisítése mellett az alperesi hatóság új eljárásra utasítását.

Az alperesi hatóság a sérelmezett határozatával fogyasztóvédelmi bírsággal sújtotta a felperest, mert az általa üzemeltett kereskedelmi egységben a hatósági ellenőrzés napján két hatósági áras termékkörből kisebb mennyiséget kínált vételre az üzletben, mint a hét adott napjára vonatkozó 2021. évi átlagos napi, kereskedőnél készleten lévő mennyiséggel.²⁰

Itt az indítványozó bíró kifejezetten a gazdasági típusú alapjogok sérelmét vélelmezte,²¹ és kérte az AB álláspontját. Az M) cikk (1) és (2) bekezdésén és a XII. cikk (1) bekezdésén túl az alkotmányos magántulajdon védelmének az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésében foglalt sérelmét is valószínűsítette az indítványozó.

Az árrendelettel és a kötelező készletezéssel kapcsolatosan az Alkotmánybíróság a 3078/2024. (III. 1.) AB határozatában megvizsgálta az ott érintett egyedi ügyben a kellő felkészülési idő követelményének érvényre jutását, kifejezetten az Alaptörvény B) cikkével kapcsolatosan, s ahogyan a határozat rendelkező részéből is kitűnik, az indítványt elutasította. Az Alkotmánybíróság azonban külön kiemelte, hogy a kellő felkészülési idő pontos meghatározása kapcsán a jogalkotón van a felelősség, és ezt nem feladata az Alkotmánybíróságnak átvenni. Kiemelve, hogy ebben az ügyben – ellentétben a jelen írás lezárásakor még folyamatban lévő ügygel (lásd az itt elemzett III/02365/2023. AB ügyszámú ügyet) – nem hívták fel a tulajdonhoz való jog sérelmét.

Mint már utaltunk rá, a tulajdonhoz való jog korlátozásának szabályrendszerében az AB az általános alapjogi tesztnél is megengedőbb rendszert alakított ki a közérdekűségi-arányossági teszttel. Azonban kifejezetten érdekes az indítványozó bíró tulajdonnal kapcsolatos alapjogi érvelése, amely két logikai egységre bomlik. Az első szerint az árrendelet önmagában is beavatkozik a tulajdonlás önkéntes mivoltába, hiszen előír kötelezően készletezendő termékeket, illetve második

²⁰ Lásd a III/02365/2023. AB ügyszámon kelt ügy összefoglalóját és ügyismertetőjét az Alkotmánybíróság hivatalos honlapján.

²¹ Külön kérdés, hogy ez milyen módon érinti az állampolgárok élelemhez való alapjogának kérdését, a témáról bővebben lásd KOVÁCS 2011b: 32 skk.

érvként felhossa, hogy az árrendelet a kötelező készletezés előírásával lényegében veszteséges működésre kényszeríti a vállalkozásokat, hiszen (álláspontja szerint) nincs reális fogyasztói igény.²² Azzal együtt, hogy az indítványozó is kiemeli, hogy a tulajdonhoz való jog mint alapjog lényeges tartalmát nem korlátozta a jogalkotó. Ezen túlmenően az indítványozó érvelése szerint Emberi Jogok Európai Egyezménye Első Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikkébe is ütközik az árrendelet, amely a tulajdonhoz való jogot garantálja. Az Alkotmánybíróság azonban a fenti AB ügyszámon indult ügyben az indítványt visszautasította a 3116/2024. (III. 22.) AB végzéssel, mivel az érdemi elbírálásra nem volt alkalmas. Ettől függetlenül fennállhat az indítványozó által feltett kérdések relevanciája a tulajdonhoz való jog kapcsán, azonban az Alkotmánybíróság világosan kimunkált gyakorlata alapján előfordulhatnak rendkívüli helyzetek (lásd veszélyhelyzet), amikor a tulajdonhoz való jog korlátozása megengedhető. Következik ez abból, hogy a tulajdon(hoz való jog) – szociális kötöttségéből eredeztethetően – alkotmányjogi, alapjogi értelemben magasabb fokú korlátozása megengedhető rendkívüli helyzetben, hogy egyéb, a közös érdek szempontjából adott helyzetben jelentősebb alapjog²³ magasabb szintű védelme biztosított legyen, hiszen végső soron közös társadalmi érdek, közérdek, hogy a rendkívüli helyzetre okot adó körülmény legyőzhető legyen.

IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK

- BALOGH Zsolt (2011): Szociális jogok. In SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 301–326.
- BODZÁSI Balázs (2023): A válsághelyzetek hatásai a tartós szerződéses jogviszonyokra. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *Jogászegyleti értekezések 2023: Válság és jog*. Budapest: Magyar Jogász Egylet, 13–33. Online: <https://real.mtak.hu/175666/1/BodzasiBalazstanulmany.pdf>
- CSEHES András (2023): Állam, jog, abortusz: Adalékok az abortuszvitához. *Jogtudományi Közlöny*, 78(12), 561–568.
- CSINK, Lóránt – T. KOVÁCS, Júlia (2013): Paradigm Shift in the Constitutional Character of Environment? In GREKSA, Veronika – SZABÓ, Marcel (szerk.): *Right to Water and the Protection of Fundamental Rights in Hungary*. Pécs: University of Pécs, 16–33.
- DRINÓCZI Tímea (2005): A tulajdonhoz való jog helye az alapjogi rendszerben. *Jogtudományi Közlöny*, 60(7–8), 339–347.
- GELLÉN Márton – HOSSZÚ Hortenzia – SZABÓ Tamás (2016): *Közpolitika: Bevezetés, összehasonlítás, fejlesztés*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/9789632956268>

²² Győri Törvényszék 10.K.700.932/2023/13. sz. végzés: 10.

²³ Azzal együtt is, hogy az alapjog nem válhat ki az adott társadalmi, szociális közegből. Erre lásd például az abortusz kérdését is: CSEHES 2023: 563 skk.

- HALÁSZ, Iván (2024): The Central European History in Constitutional Preambles: State Narrative and Governance Implications. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 32(1), 131–148. Online: <https://doi.org/10.1080/25739638.2024.2319995>
- KOVÁCS Júlia (2011a): Az élelemhez való jog védelme és érvényesítésének eszközei. In *Acta Iuvenum Caroliensia I*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 56–70.
- KOVÁCS Júlia (2011b): Megvéd-e a jog az éhenhalástól – avagy megvalósulhat-e az élelemhez való jog a XXI. században? *De Iurisprudencia et Iure Publico*, 5(4), 381–423.
- KRÖLLS, Albert (1990): Grundgesetz und Kapitalismus: Zum Politökonomischen Zusammenhang von Eigentum, Freiheit und Sozialstaat. *Leviathan*, 18(3), 349–374.
- PATYI, András (2022): Issues of Fundamental Procedural Rights and Procedural Constitutionality in the Fundamental Law. *Institutiones Administrationis: Journal of Administrative Sciences*, 2(1), 6–23. Online: <https://doi.org/10.54201/iajas.v2i1.27>
- RAB Henriett (2009): A szociális jogok alkotmányjogi megítélése. *Jogtudományi Közlöny*, 64(6), 287–292.
- T. KOVÁCS Júlia (2018): Az Alaptörvény GMO-mentes mezőgazdaságra vonatkozó rendelkezése: Különös tekintettel a tagállami szuverenitásra és a transzatlanti kereskedelmi megállapodásra. In CSERVÁK Csaba – HORVÁTH Attila (szerk.): *Az adekvát alapjogvédelem*. Budapest: Porta Historica, 147–164.
- T. KOVÁCS Júlia (2019): Az élelemhez való jog alapjogi dogmatikája. *Jogtudományi Közlöny*, 74(1), 31–40.
- TAKÁCS Albert (2003): A szociális jogok. In HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*. Budapest: Osiris, 791–853.
- TAKÁCS Albert (2011): A felvilágosodás öröksége és az alkotmány eszméje. *Jogtörténeti Szemle*, 13(4), 29–39. Online: https://epa.oszk.hu/04100/04139/00044/pdf/EPA04139_jogtortenet_i_szemle_2011_04_29-39.pdf
- TÉGLÁSI András (2008): A tulajdonhoz való jog alkotmányos védelme: Történeti áttekintés. *De Iurisprudencia et Iure Publico*, 2(4), 67–133. Online: <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2008-4-05.pdf>
- VERES Zoltán (2009): Környezetvédelmi szempontok a tulajdonjog korlátozásához. *Iustum Aequum Salutare*, 5(3), 257–284.
- WIELING, Hans Josef (2006): *Sachenrecht*. Berlin: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/3-540-29870-3>

Jogforrások

- 4/2016. (III. 1.) AB határozat, Indokolás III. [25]
 64/1993. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás IV. pont
 94/2011. (XI. 17.) AB határozat, Indokolás III.
 A III/02365/2023 AB ügyszámon kelt összefoglaló és ügyismertető Online: <https://alkotmany-birosag.hu/ugyadatlap/?id=DD7154C43BB2C709C1258A6200604F3B>
 Györi Törvényszék 10.K.700.932/2023/13. sz. végzése

